

YASHIL IQTISODIYOTNI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI**Mirjanova Muhabbat Mirzohid qizi***Alfraganus universiteti 3 kurs bakalavri*

Anotatsiya: *Ishda yashil iqtisodiyot tushunchasi va uning xalqaro amaliyotda paydo bo'lish tarixi tahlil qilingan. Yillar davomida global iqtisodiy o'sish dunyoda ekologik tanazzulga olib keldi, bu xalqaro tashkilotlarni iqlim o'zgarishining oldini olish bo'yicha strategik loyihalarni ishlab chiqishga turtki bo'lib, mamlakatlarning iqtisodiy faoliyatiga tahdid solmoqda. Tadqiqot yashil iqtisodiyotning ahamiyatlari va xususiyatlarini o'rganadi. Xalqaro amaliyotda yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi erta paydo bo'lganiga qaramay, hozir kunda jahon iqtisodiyotida yashil tendentsiya rivojlanmoqda. Biroq, joriy etish bilan davlatning milliy siyosatida yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi ma'lum risklar bilan bog'liq. Yashil tamoyillarga asoslangan har qanday iqtisodiyot xo'jalik yurituvchi sub'ektning turli faoliyatida ekologik jihatning mavjudligini nazarda tutadi. Tadqiqot muallifning yashil iqtisodiyot tarmoqlari tasnifini taqdim etadi.*

Kalit so'zlar: *yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, BMT, UNEP, yashil iqtisodiyot tashabbusi, inson farovonligi, atrof-muhit, sanoat.*

Zamonaviy dunyo jiddiy muammolarga duch kelmoqda. Ularning aksariyati ommaviy qirg'in qurollari, ekstremal ob-havo sharoiti, suv inqirozi, tabiiy ofatlar va boshqalar kabi global muammolar bilan bog'liq. Global iqlim o'zgarishi. Olim va mutaxassislar uzoq yillar davomida tashqi tahdidlarga nisbatan barqaror iqtisodiyotni yaratish jarayonini tadqiq qilib kelmoqda. Yaqinda xalqaro uchrashuvlarda davlatlar vakillari iqtisodiy modelni erta o'zgartirish zarurati bilan bog'liq holda barqaror rivojlanish masalalarini muhokama qilish. Shunday qilib, yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish bo'yicha turli muhokamalarda ustuvor ahamiyatga ega bo'ldi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi yashil iqtisodiyot kontseptsiyasini shakllantirishning asosiy bosqichlarini o'rganishda, shuningdek, ushbu sohaning jahon iqtisodiyotida faoliyat ko'rsatishining o'ziga xos xususiyatlaridir.

Ilmiy ishda qiyosiy tahlil va induksiya usullaridan foydalaniladi hamda "yashil" iqtisodiyot va uning tarkibiy elementlari haqida umumiy tushuncha shakllanadi. Yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi birinchi marta hukumat uchun Yashil iqtisodiyot bo'yicha hisobotda qo'llanilgan.

Buyuk Britaniyaning yetakchi iqtisodchilari - Devid Pirs, Edvard Barbier va Enil Markandiya - 1989 yilda. Hisobotning maqsadi taqdim etish edi

Buyuk Britaniya hukumati "barqaror rivojlanish" atamasining umumiy kontseptsiyasiga ega. Biroq, mualliflar o'z hisobotlarida "yashil" iqtisodiyot tushunchasini oshkor etmaydilar. "Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit bo'yicha Dasturi (YUNEP) asosida 2008-yilda "Yashil iqtisodiyot tashabbusi" ishga tushirilgan bo'lib, konsalting xizmatlarini ko'rsatishga

qaratilgan bo'lib, turli tashkilotlar ham jalb etilgan va tegishli tadqiqotlar olib borilmoqda. Har bir mamlakatda yashil iqtisodiyotga o'tishni rag'batlantirishga tayyorlandi. 2009 yilda UNEP Global Green New Deal hisobotini tayyorladi.

(Global Green New Deal) yashil iqtisodiyot tashabbusining bir qismi sifatida. Asosiy maqsadlar: takomillashtirish jahon iqtisodiyotining barqarorligi, uglerod chiqindilari va ekotizim degradatsiyasini kamaytirish, aholining eng zaif qatlamlari manfaatlarini himoya qilish va Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishni ta'minlash. Xalqaro e'tibor "yashil" 2010-yilda bo'lib o'tgan BMTning Barqaror rivojlanish bo'yicha konferensiyasiga tayyorgarlik ko'rish natijasida iqtisodiyot e'tiborini tortdi. 2 yildan keyin. Bosh Assambleyaning 64/236-sonli rezolyutsiyasi kun tartibiga "barqaror rivojlanish doirasida yashil iqtisodiyot, qashshoqlikka barham berish va barqaror rivojlanishning institutsional chegaralari"²⁵ kabi mavzular kiritilgan. Lekin 2011-yil noyabr oyida UNEP "Yashil iqtisodiyot" hisobotini e'lon qildi, unda "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishning asosiy qoidalari ochib berilgan.

2012-yilda yashil iqtisodiyot Rioda bo'lib o'tgan BMTning Barqaror rivojlanish bo'yicha konferensiyasida (Rio+20) asosiy muhokama mavzusiga aylandi.

Shunday qilib, "yashil" iqtisodiyot har qanday iqtisodiyotni rivojlantirish uchun uzoq muddatli istiqboldir, deb ta'kidlash mumkin. jahon globallashuvi sharoitida odamlar farovonligini va atrof-muhitni muhofaza qilishni ta'minlaydigan davlat iqtisodiyot. Iqtisodiyot mamlakatning barqaror rivojlanishining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatlarini bog'lashni, keyinchalik xavfsiz va ekologik toza texnologiyalar va jarayonlarga sarmoya kiritish orqali uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishga erishishni ta'minlashga qaratilgan. BMT rezolyutsiyasiga (A/RES/66/288)²⁶ muvofiq "yashil" iqtisodiyot quyidagi qoidalarga rioya qilishi kerak:

- xalqaro huquqqa zid kelmaslik;
- har bir davlatning milliy manfaatlarini hisobga olish;
- hukumatning yetakchi roli bilan barcha darajadagi fuqarolik jamiyatini qo'llab-quvvatlash;
- inklyuziv iqtisodiy o'sishga ko'maklashish va barcha insonlar huquqlarini hurmat qilish;
- rivojlanayotgan mamlakatlar ehtiyojlarini hisobga olish;
- xalqaro hamkorlikni mustahkamlash;
- rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasidagi texnologik tafovutlarni bartaraf etish;
- odamlarning farovonligini oshirish va ularning madaniy merosiga tahdidlarning oldini olish;
- tengsizlikni bartaraf etish va ijtimoiy inklyuziyani rivojlantirish;
- barqaror ishlab chiqarish modellarini rag'batlantirish va h.k.

²⁵ Porfiryev B. Green economy: realities, prospects and limits to growth. [Online]. – URL: <http://carnegie.ru/2013/04/04/a/fxe8> (date of the address: 20.04.19).

²⁶ The Future We Want (A / RES / 66/288). Resolution adopted by the General Assembly. [Online]. – URL: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_288.pdf (date of the address: 20.04.19).

Yashil iqtisodiyotni amalga oshirish bo'yicha mavjud strategiyalar jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun sharoit yaratadi, biroq muammolar saqlanib qolmoqda. Yashil iqtisodiyotga o'tish yo'lida ma'lum xavflar mavjud bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: rivojlanishning turli bosqichlarida iqtisodiy o'sish va atrof-muhitning o'zaro ta'siri, har bir mamlakat milliy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridagi farqlar, bir xil emas. iqtisodiy sohalardagi siyosat va hokazo.

Xatarlardan biri global yashil texnologiyalarning integratsiyalashuvi bilan bog'liq texnologik tengsizlikdir²⁷. davlatning milliy siyosati. Yashil texnologiyalar G'arbiy Evropaning iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarida eng keng tarqalgan. Shu bilan birga, teskari tendentsiya mavjud: rivojlanayotgan mamlakatlarning roli toza texnologiyalarni joriy etish. Bundan tashqari, yana bir xavf mavjud - o'zini namoyon qiladigan investitsiyalar etarli emas davlat va biznes tomonidan investitsiyalar uchun cheklovlar va tayyor emasligida. Ko'p holatlarda xalqaro Yangi investitsiyalar milliy iqtisodiyotda yashil siyosatni rivojlantirish katalizatoridir. Natijada jahon amaliyotida xalqaro moliyaviy resurslar ko'proq uchraydi.

Rivojlanayotgan va eng qashshoq mamlakatlar uchun mavjud emas, bu esa barqaror rivojlanishni ta'minlashga imkon bermaydi. Shuningdek, kuzatib boring korrupsiya muammosini yoritib beradi. Birinchidan, yashil iqtisodiyot doirasida ajratilayotgan mablag'lar ko'pincha loyihani amalga oshiruvchilarga yetib bormaydi. Ikkinchidan, ba'zi yashil loyihalar ishlab chiquvchilari ma'lumotni ataylab buzib ko'rsatishadi va shu bilan ko'proq foyda olish uchun loyihaning tayyorligi haqida xabar berishadi. Uchinchidan, korrupsiya atrof-muhitni tartibga solish darajasini pasaytiradi.

(tabiiy ob'ektni monopoliyaga olish, lobbichilik va h.k.), demak, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar jamiyatning barqaror rivojlanishiga zarar yetkazgan holda xususiy manfaatlarga ustunlik beradilar.

Yuqoridagilardan kelib chiqib xulosa qilishimiz mumkinki, iqtisodiyotda ekologik jihatlarga erta e'tibor berilganiga qaramay, yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi endigina rivojlanmoqda. Ushbu tadqiqotda aniqlangan ilmiy maktablar doirasida ekologik va iqtisodiy masalalarning asosiy nazariy jihatlari ko'rib chiqildi. Shunga qaramasdan, Ilmiy tadqiqotlarda mavjud bo'lgan ekologik va iqtisodiy rivojlanish muammolari bo'yicha asosiy qoidalar va xulosalarga qaramasdan, hozirgi bosqichda ekologik yashil iqtisodiyot doirasidagi yo'nalish qo'shimcha o'rganishni talab qiladi. Yashil iqtisodiyot o'zida namoyon bo'ladigan ma'lum xususiyatlarga ega asosiy elementlar va xususiyatlar, xalqaro qoidalar va iqtisodiyotning tarmoq tuzilishi. O'rganilayotgan mavzuning asosiy nazariyalari va tamoyillarini tahlil qilish imkon berdi.

Ular orasida ekologik jihat alohida ahamiyatga ega. Shunday qilib, kelgusi o'n yil ichida ekologik jihat milliy iqtisodiyotning har bir tarmog'iga kiritiladi, uglerod chiqindilarini

²⁷ Implementation of Agenda 21, the World Summit on Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly (A / RES / 64/236). [Online]. –URL: https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/policy_and_research/un/64/a-res-64-236.pdf (date of the address: 20.04.19).

kamaytiradi va atrof-muhit ifloslanishini kamaytiradi. Yashil iqtisodiyot tarmoqlari tasnifi taqdim etilgan.

Maqola mavjudlaridan farqi shundaki, u yashil texnologiyalarni joriy etish sharoitida iqtisodiyotning asosiy yo'nalishlari bo'yicha umumlashtirilgan va tuzilgan tarmoqlarni ta'minlaydi.

lojihalar. Yashil iqtisodiyotga o'tishda barcha darajadagi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi ham muhim jihat bo'lishi kerak. Faqat davlatlararo shartnomalar asosida yangi iqtisodiy modelni birgalikda ishlab chiqish, shuningdek, biznes, jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlik

tashkilotlar va ilmiy doiralar milliy va jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga erishishning ustuvor maqsadi bo'lishi kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Porfiryev B. Green economy: realities, prospects and limits to growth. [Online]. – URL: <http://carnegie.ru/2013/04/04/a/fxe8> (date of the address: 20.04.19).

2. The Future We Want (A / RES / 66/288). Resolution adopted by the General Assembly. [Online]. – URL: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_288.pdf (date of the address: 20.04.19).

3. Implementation of Agenda 21, the World Summit on Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly (A / RES / 64/236). [Online]. –URL: https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/policy_and_research/un/64/a-res-64-236.pdf (date of the address: 20.04.19).